

Makale Künyesi (Araştırma): Turna, M. (2026). *Edebiyatla millî kimlik inşasına örnek: Çanakkale'den sonra. Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi, 11(1), 14-33.*

<https://doi.org/10.32321/cutad.1504993>

EDEBİYATLA MİLLÎ KİMLİK İNŞASINA ÖRNEK: ÇANAKKALE'DEN SONRA

Murat TURNA¹

ÖZET

18. asırda Batı'da baş gösteren milliyetçilik, bir asır sonra Osmanlı Devleti'nin temel meselelerinden birine dönmüştür. Aydınlar parçalanma sürecine giren devletin zor durumdan kurtulmasına uğraşır. Bu süreçte millî bir kimlik edinmenin önemi anlaşılır. Edebiyatla sosyal bünyenin toparlanmasına ve millî varlığın tesisine çalışılır. Birbiri ardına gelen savaşlar ve yıkım psikolojisi toplumu olumsuz etkilemiştir. O dönemde çeşitli telif eserler ve süreli yayınlarla topluma öz benliği hatırlatılır. Sanatçılar yok oluşla yüz yüze gelen halkı örgütlemek ve bilinçlendirmek gayeleri ile yazar. Kozmopolit yapıdan uzaklaşırken millî kimliğin inşası için gayret sarf edenlerden biri de Ömer Seyfettin'dir. Düz yazıları ile topluma Türk kimliğini ve güncel sorunları anlatan sanatçı, bilhassa kurgusal eserleri ile bu doğrultuda yapıcı bir rol üstlenir. *Çanakkale'den Sonra...* onun bu maksatla yazdığı bir hikâyedir. Zafer öncesinde arayış içinde olan birey ve toplumun, savaştan galibiyetle çıktıktan sonra olumlu yönde değiştiğini anlatan hikâye, edebiyatın kimlik inşasında nasıl kullanıldığını gösteren yapısıyla dikkat çeker.

Çanakkale Savaşı kazanılmadan önce mutsuz ve kaygılı olan kahraman, 20. asır başlarında kendine ve topluma dair endişeleri olan, bilinçli ancak irade zaafı bulunan insan tipini temsil eder. Mukaddesat ve mefkûre ile bağını yitirmiş bu tip huzursuzdur. Ömer Seyfettin o yılların karamsar ortamında ümidini kaybeden aydınları kurgusal kahramanla özdeş kılar. Gelecekte bir beklentisi kalmayan aydınlar, boşvermişlik içindedir. Kendilerini, hayatlarını umursamazlar. Bilhassa sarsılmış ve kendini bulamamış toplum yapısı okumuş, kültürlü kimseleri geleceğe dair derinden düşündürür. Toplum savaşın çok yönlü tahribatı altında kalmıştır. Bu tahribat iktisadi boyutu kadar manevi yanı ile de oldukça ağırdır. Bir kimlik krizi yaşanmaktadır. İnsanlar hayatını sürdürmekte ancak kim olduklarını, neye hizmet edeceklerini bilmeden iş görmektedir. Bir aidiyet hissi yoktur. Kimsenin herhangi bir emeli, ideali bulunmaz. İşte bu koşullarda Çanakkale Zaferi'nin gelişi herkeste bir silkinmeye vesile olur. Yazar zaferin ardından bireyin toplumla beraber yaşadığı psikolojik iyileşmeyi anlatırken fikir, ideal düzeyinde bir kimlik etrafında birleşmenin meydana getirdiği şevki ve biz olma duygusunun sağladığı enerjiyi ana fikir olarak işler. Hikâyesinde nesnelere ve mekânları ince bir sembolizm güderek ruh hâli ile ilişkilendirir. Hikâye gerçeğin kurgusal izdüşümü olarak kişilik, kimlik sahibi olmanın ne manaya geldiğini ve edebiyatın bu yöndeki sağaltıcı gücünü ortaya koyar. Bu bağlamda *Çanakkale'den Sonra...* hikâyesi edebiyatla millî kimlik inşasının somut bir örneğidir.

Anahtar kelimeler: Milliyetçilik, kimlik, edebiyat, Ömer Seyfettin.

¹ Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü,
Doç. Dr. mturna@erbakan.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-1413-6246>

AN EXAMPLE OF NATIONAL IDENTITY BUILDING THROUGH LITERATURE: ÇANAKKALE'DEN SONRA

ABSTRACT

Nationalism, which emerged in the West in the 18th century, turned into one of the fundamental issues of the Ottoman Empire a century later. Intellectuals try to get rid of the difficult situation of the state, which is in the process of disintegration. In this process, the importance of acquiring a national identity is understood. Efforts are made to recover the social structure and establish national existence through literature. One after another, wars and the psychology of destruction have negatively affected society. During that period, society was reminded of its true self through various copyrighted works and periodicals. Artists write with the aim of organizing and raising awareness of the people facing extinction. Ömer Seyfettin is one of those who made efforts to build national identity while moving away from the cosmopolitan structure. The artist, who tells the society about Turkish identity and current problems with his prose writings, plays a constructive role in this regard, especially with his fictional works. *Çanakkale'den Sonra...* is a story he wrote for this purpose. The story, which tells that the individual and the society, who were in search before the victory, changed in a positive way after winning the war, attracts attention with its structure that shows how literature is used in identity construction.

The hero, who was unhappy and anxious before the Battle of Gallipoli was won, represents the conscious but weak-willed type of person who had concerns about himself and society in the early 20th century. This type of person, who has lost his connection with sacredness and ideals, is restless. Ömer Seyfettin identifies the intellectuals who lost hope in the pessimistic environment of those years with the fictional hero. Intellectuals who have no expectations from the future are in a state of indifference. He doesn't care about himself or his lives. Especially the structure of a society that is shaken and has not found itself makes educated and cultured people think deeply about the future. The society was left under the multifaceted destruction of the war. This destruction is quite severe both in its economic and spiritual aspects. There is an identity crisis. People continue their lives but function without knowing who they are or what they will serve. There is no sense of belonging. No one has any ambitions or ideals. Under these conditions, the arrival of the Çanakkale Victory causes a shake-up in everyone. While the author describes the psychological recovery that the individual experiences with the society after the victory, the main idea is the enthusiasm created by uniting around an ideal level of identity and the energy provided by the feeling of being ourselves. In his story, he associates objects and places with mood using subtle symbolism. The story, as a fictional projection of reality, reveals what it means to have personality and identity and the therapeutic power of literature in this regard. In this context, the story *Çanakkale'den Sonra...* is a concrete example of the construction of national identity through literature.

Keywords: Nationalism, identity, literature, Ömer Seyfettin.

GİRİŞ

Yeryüzüne gelişigüzel yayılmış insanların bir araya gelip örgütlenmesi büyük bir meseledir. Uyumsuz kalabalıkların bilinçli topluluklara dönüşmesi soyumuzun öyküsünü verir.

Başlangıçta, bireysel arzular karışıklıklara yol açmış; sonraları, ortak bir atadan gelen kavim ya da kabilelerin menfaatleri kavgalara neden olmuştur. Çağlar boyunca kaotik ortamı önlemenin çareleri düşünülmüş; nihayetinde bir düzen ortaya koymanın herkese yararlı olduğu anlaşılmıştır.

Zamanla tedirginliğin yerine huzurun, bölünmüşlüğün yerine bütünlüğün yerleşmesi için inançlardan, yaşam pratiklerinden herkesi bağlayan kurallar oluşturulur. Ortak bir bilincin mayalanması ve sosyal düzenlemelerin yapılması esnasında edebiyat tarihî bir işlev görür.

İnanç birlikteliği, gelenekler eğer olgun örneklerle topluma sunulursa, bu, insanlar arasında belirgin bir grup bağlılığı oluşturur. Mimariden mutfak alışkanlıklarına, giyimden ebeveyn rollerine paylaşılan bir yaşam tarzının ortaya konması aynı pratikleri ve değerleri önemseyenleri bir araya getirir. Böylece büyük bir sosyal uzlaşma sağlanır. Geniş kitlelerin duygu, beklenti ve ideallerde ortaklığı normların doğuşuna zemin hazırlar. Kültürel paradigma ve nihayetinde kendine özgü bir kimlik de buradan neşet eder. Edebiyat; kolektif aidiyetleri, hayalleri konu edinerek yığınları dağınıklıktan “biz” fikrine taşır. Millî bir bilincin oluşması, düşünce belirsizliklerinin aşılmasına yardımcı olur. Zihinlerdeki çelişkileri ortadan kaldırır. Çatışmaları sona erdirir. Tüm olma duygusu, insanları vatanseverlikte birleştirir. Merkezi güçler oluşturan toplumlar coğrafyaları şekillendirir; tarihe yön verir hatta uygarlığa hedef gösterir.

Asırlar evvel Anadolu'ya gelen, burada zorlu mücadelelerle tutunan ve yakın tarihte var olma savaşı veren yaklaşık on milyonluk bir nüfusun yaşadığı topraklara adını vermesi tarihî ve sosyolojik bakımdan mühimdir. Burada güçlü biçimde örgütlenmesinde, millî bilinç geliştirmesinde edebiyatın yadsınamaz rolü vardır.

Kültür, dil, edebiyat milletlerin karakterini somut bir hâle getirir. 19. asırda yaşadığı topraklardan sökülme ve yok olma tehdidi ile karşı karşıya gelen insanlar, nefsi müdafaanın hayati müstereğinde buluşur. Can, ırz, nesil emniyeti ve yurdun selameti için “biz” ve “vatan” kavramları etrafında kenetlenilir. Edebiyat da milliyet, kimlik konuları üstünde durarak Türklük bilincinin oluşumuna önemli katkılar sağlar. Bir coğrafyada yaşayan kitlenin öz varlık, hak, özgürlük çevresinde yoğun biçimde düşünmesi zihinsel bir hareketlilik meydana getirir. Bu hareketliliğin neticesinde yazılan edebî eserlerin millî benliğin keşfedilmesi, anlaşılması yolunda olması, yeni kurulacak bir devlet için uygun bir sosyopolitik zemin hazırlar. İnsanlar dayanak noktaları, varoluş koşulları, taze bir başlangıç arzusu ve zinde bir örgütlenme temeli ekseninde bütünleşir. Söz konusu bütünleşme millî bir bilincin çekirdeğini meydana getirir. Bu çekirdek fikrin oluşumu için sanatçıların çaba harcadığı su götürmez bir gerçektir.

19. asırda başta Namık Kemal'le revaç bulan vatanperverlik temi, 20. asırda Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Yahya Kemal, Halide Edip, Yakup Kadri, Falih Rıfkı gibi sanatçıların kalemlerinde iyice işlenir. Millî Mücadele ve Cumhuriyet döneminde yazılan

edebî eserler artık olgun örnekler hâlinde büyük bir sosyal serüveni, Osmanlı toplumundan Türk milletine geçişi anlatır.

KOZMOPOLİT YAPIDAN ULUSLAŞMAYA GEÇERKEN YAZARIN VE ŞAİRİN ROLÜ

Kimlik tanımlama ya da tanımlanmayla ilgili bir fenomendir. Ona dair veriler, kavramın nasıl kodlanacağı, özüne neyin yerleştirileceği inşa sürecinde şekillenir. Millî kimlik denildiğinde, 19. asrın sonunda başlayan ve büyük oranda 20. asırda içi doldurulan bir anlayıştan bahsedilmelidir. Osmanlı'nın Batı şokunu yaşamasından sonra topraklarının dörtte üçünden bile fazlasını yitirmesi, nüfusunun da “Anadolu’da bir millet inşasına dayanak olabilecek Türk unsuruna kalması vakası” edinilecek kimliğin mahiyetini vermiştir. Bu kimlik Türk ile doğrudan bağlantılıdır. Peki, Türk kimdir?

Yukarıda tırnak içerisinde ifadesini ödünç aldığımız; kimlik, ideolojiler, siyasi cereyanlar üzerine çalışmaları ile maruf Tanıl Bora (2017, s. 14), “ ‘Türk’ bir doğal element gibi tanımlanamaz, kendini ‘Türk’ olarak algılaması/kurması ölçüsünde ‘Türk’ olur; millî devlet, o ‘saf’ Türklere de Türklük öğretmek ve bunun için öğretilecek o Türklüğün içeriğini tasarlamak durumundadır.” sözleri ile konuya dair bir pencere açar. Cumhuriyet’in ilanından sonra bu doğrultuda çalışmalar sergilenmiştir.

1908 akabinde yani II. Meşrutiyet’in ardından Türklüğe yönelik ilginin Balkan Savaşları ile ivme kazandığı, I. Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı süreçleri ile de kendi mihverine oturduğu gözlemlenir. 1923 sonrasında bu mesele devletin programları dâhilinde ele alınan, ciddi bir problematiktir.

Balkan Savaşları aydınların uyanışında etkilidir. İmparatorluğun parçalanmaması için Osmanlılık formülüyle şemsiye altına alınmak istenen topluluklar, 1789’la başlayan milliyetçilik düşüncesinin tesiriyle hâkim erki ve politikalarını reddeder. Sırlar, Bulgarlar, Yunanlar ve Karadağlılar Osmanlı’dan ayrılmak istediklerini ilan eder. Arnavutlar ile de kısa sürede yollar ayrılır. Buna müsaade etmek istemeyen devlet harekete geçer fakat büyük toprak kayıpları yaşanır. Türk aydınları bölünmenin kaçınılmazlığını ve asli unsur olarak kalmanın ne demek olduğunu dokunaklı biçimde öğrenir. O dönemi idrak edenlerden biri olan Ömer Seyfettin de savaşa katılanlar arasındadır.

Sanatçının irtibat içerisinde olduğu İttihat ve Terakki Cemiyeti devrin siyasi gücü, karar alıcısıdır. Sert yönetimi ile muhalif kesimleri denetim altına almayı amaçlayan İttihat ve Terakki, güce dayalı katı politikasını kültür ve sanat üzerinde de uygular. Bir süre sonra uğranılan bozgunun 1912 ile sınırlı kalmayacağı öngörülür. I. Dünya Savaşı ve bizim için hayati önemi haiz Çanakkale Savaşı yalnızca siyasi iradeyi değil tüm kesimleri zor koşullara sokar. Geçim sıkıntısı, açlık, toprak ve insan kaybı öncelikli konular olur. Kötüleşen ekonomik vaziyet, ülke çapındaki sefalet, yükselen itiraz sesleri buna rağmen cephelerde kaybetmemenin güçlü bir irade gerektirmesi sosyal, iktisadi ve siyasal bir paradokstur. Bu durumda cemiyetin ileri gelenleri halka cephe gerçeklerini anlatmak ister. Halktan destek almayı arzular. Yönetim, uygulamış olduğu baskıyı hisseden aydın ve sanatçı kesimine el uzatarak onlardan yardım talep eder. Cenap Şahabettin’den Refik Halit’e, Abdülhak Hamit’ten Ömer Seyfettin’e bir dizi şair ve yazarla iletişime geçilir.

Kimisi sempatzan kimisi muhalif bu sanatçılardan içinde bulunulan şartları anlatan, halkla orduyu bütünleştirecek tarzda eserler vermesi ricasında bulunulur. Harbiye Nezareti askeri cesaretlendirecek edebî eserlerin yazılmasını önemser. Bunun için kampanya başlatır. Bizzat Enver Paşa, Celal Sahir'e ulaşır. Onunla yolladığı mesajla Orhan Seyfi, Yusuf Ziya ve Enis Behiç'ten savaş şiirleri beklediğini söyler (Köroğlu, 2016, s. 211).

Rıza Tevfik, Mehmet Emin, Mehmet Akif, Ruşen Eşref, Ahmet Hikmet, Yahya Kemal bu zaman zarfında İttihat ve Terakki tarafından kendileriyle iletişime geçilmiş olan ya da cemiyetin önde gelenlerini tanıyan sanatçılardır. Doğrudan Talat Paşa ile görüşen Ziya Gökalp ile Cemal Paşa'nın himayesini gören Halide Edip de dönemin mühim şair ve yazarlarındandır. Çetin koşullarla yüzleşilmesi yöneticileri, destek ve kuvvet verecek bir kamuoyu oluşturma fikrine sevk etmiştir. Bunu yapacak olansa sanatçılardır. Onlara biçilen misyon bellidir.

Enver Paşa verilen mücadelede edebiyat camiasını yanında görmeyi diler. Bunun için yeri gelir talimat verir, yeri gelir edebiyatçılara yüksek telif ücretleri vaat eder. Öyle ki Rıza Tevfik gibi karşıt kesimden bir şair bile vatan konulu eserler yazmaya davet edilir. Yönetimin gerçekten cömert davrandığı sanatçıların hatıratlarından da anlaşılır. Fikir vermesi bakımından somut bir örnek sunabiliriz: Kâğıdın ve klişenin sorun teşkil ettiği o yokluk döneminde, Mehmet Emin'in *Ey Türk Uyan!* kitabının büyük bir baskı sayısı olan kırk bin adet hâlinde siparişi çarpıcı bir matbuat hadisesidir. İki basımda bu yekûna erişen kitabın Enver Paşa'nın emriyle orduya dağıtıldığı da eklenmelidir (Köroğlu, 2016, s. 294). Örnek hadisedeki rakamın büyüklüğünü kavramak için yüzyıl sonrasında bugünkü kitabevlerinin herhangi bir kitabı -ekseriyetle- beş yüz adet bastığı hatırlatılmalıdır.

Bahsi geçen dönemde basın yayın faaliyetleriyle millî kimliği şekillendiren sanatçılar farklı edebî mahfillerde boy gösterir. Politik görüşleriyle, tarzları ve tercihleriyle edebiyata dolayısıyla kamuoyuna renk ve hava katan şahsiyetler *Türk Yurdu*, *Halka Doğru*, *Türk Sözü*, *Yeni Mecmua* dergilerinde yazılar yazar. Tüm bu yazılar ulusal benliğin idrakine yöneliktir.

Türk Yurdu Dergisi 1911'de, aralarında Celal Sahir, Yusuf Akçura ve Mehmet Emin'in olduğu bir kadroyla çıkar. Bu esnada Türk Bilgi Derneği kurulur. Dernek milliyetçi ilkeler etrafında teşkil ettirilen bir nevi akademi hüviyetindedir. Köprülü, Gökalp, Dr. Nazım, Emrullah Efendi, Parvus Efendi gibi dönemin mühim simaları bu dernekte yer alır. Dernek bir de *Bilgi Mecmuası* adında aylık bir dergi çıkartır. Yine dernek çevresinde 1913'te *Halka Doğru* yayımlanmaya başlanır. Başyazarının Ömer Seyfettin olduğu *Türk Sözü*, 1914'te çıkan ve yine Türk Bilgi Derneği ile ilişkili mecmualardandır (Köroğlu, 2016, s. 163).

O yıllarda devlet iradesi, savaşın imparatorluk bakiyesini tümünden yok edecek bir tehdit olduğunun anlaşılmasını ister. Topyekûn bir kenetlenmeye ihtiyaç vardır. Bu sırada basının, edebiyatın ne denli kritik bir işlevi olduğu yetkililerce iyice anlaşılmıştır. Devlet 1915'te *Harp Mecmuası*'nı çıkartır. 1918'e dek yayın hayatı sürdüren mecmua aynı zamanda propagandaya verilen öneme işaret eden yapısıyla kayda değerdir. Burada

Süleyman Nazif, Mithat Cemal, Ahmet Refik, Falih Rıfki, Ahmet Ağaoğlu, Abdülhak Hamit, Cenap Şehabettin, Vedat Nedim, Faik Ali gibi bilinen kalemler yazar. Gaza ruhu, şehadet övgüsü, düşmanın maksadı ve bir olmak, destek olmak fikirleri mecmuada sıkça işlenir.

Harp Mecmuası olağanüstü şartlarda sanatçıların üslubunun birdenbire değişebileceğini gösteren örnekler barındırır. Fevkalade durumlarda edebiyatçılar da görev ve amaç bakımından sanatlarını gözden geçirir. Edebî rotalarının koordinatlarını yeniden tayin ederler. Mesela pesimist bir şair olan Cenap Şahabettin'in (1333, s. 323) hamasete ve ümide nasıl yöneldiği şu satırlarda müşahede edilir:

“Harb ölüm gibi bir ihtiyâc-ı ictimâ'idir; cenazeler toprağı yağladığı ve beslediği kadar hûn-ı harb de hayât-ı ictimâ'iyeyi sular ve tazelerdir. Hayat bir şekilde veya şekl-i âharda mevt ile te'min olunuyor. Harb! İşte tabî'atın en umûmî kanunu! Ferd veya cem'iyet her ne olursa olsun döğüşmeli ki yaşayabilsin, âlim, şâ'ir, feylesof, her kim olursan ol, mevcûdiyett-i milliyen bir tehlikeye ma'rûz kalınca kollarında silâha sarılmak arzusunun duyacaksın.”

Bu dönemde çıkan bir başka bir dergi ise Ziya Gökalp'in önderliğindeki *Yeni Mecmua*'dır. *Yeni Mecmua* 1917'de yayın hayatına başlar. Burada da muhalif olmasına rağmen Refik Halit ve İttihat Terakki'nin merkez kadrosuyla o devirde uyuşamayan Halide Edip kalem oynatır. Ziya Gökalp millî bir emele ulaşmak için geniş, kucaklayıcı bir ekiple hareket etmenin lüzumunu hissettiğinden çok daha ağır bir muhalif olan Ali Kemal'i dahi *Yeni Mecmua*'ya davet etmiştir (Köroğlu, 2016, s. 222).

Bilhassa Çanakkale Zaferi'nin üçüncü senesinde çıkardığı “Nüsha-i Fevkalâde” ile ilgi uyandıran *Yeni Mecmua*, zaferin hem iç kamuoyu hem de dünya konjonktürü için ifade ettiği anlamlarla yüklü yazılar yayımlamıştır. Burada dikkati çeken husus bu galibiyetin salt askeri sonuçlarının olmadığı ve mevcut siyasi dengeleri de alt üst ettiğinin vurgulanışdır. Çanakkale'deki muzafferiyet büyük bir kahramanlık destanıdır. Bunun yanında İtilaf Devletleri'nin bozgununda etkilidir. Dergide Çanakkale Harbi'nin Rus İhtilali'ndeki rolüne değinilerek sonucun küresel sosyopolitik seyri nasıl değiştirdiği anlatılır. “Siz aynı zamanda Harb-i Umûmî'nin talih ve mukadderâtında pek mühim amel, Rus İhtilali'nin hikmet-i inşîâinde pek nazif bir uzuv oldunuz” diyen Raif Necdet (2006, s. 118) Türk askerinin dünya tarihini de yeniden yazdığını kaydeder. Aynı fikri Yunus Nadi (2006, s. 171), “Bu sayededir ki Rus ordularına darbeler indirilerek Çarlığın sükutu ihzar edilmiş ve İtilaf Âlemi'nin Moskof kuvvetlerine müstenid olan en büyük ümidi baltalanmıştır” sözleri ile belirtir. Necmeddin Sadık, Hüseyin Cahit aynı kanaati paylaşan yazarlardır. Türk milleti için diğer cephelerde pek de iyi gitmeyen savaşın Çanakkale'deki neticesi üzerinde epey durulur. Hüseyin Cahit, (2006, s. 365) “...Çanakkale muzafferiyeti Çarlığın mezarını kazdı ve bizlere şark muzafferiyet-i nihâyesini temin etti.” ifadesini kullanır ve ardından İngiliz hücumunun def edilmemesi hâlinde dünya haritasının ne hâl alacağını tüyler ürpermeden anlaşılamayacağını söyler.

Çarlığın yıkılışının ve olumlu gelişmelerin nirengi noktası olarak Çanakkale'nin öne çıkartılmasının sebebi uzun süren mağlubiyetlerin ardından ümidin doğuşunu simgelemesidir. İç kamuoyuna bu doğrultuda bir propaganda yapılır. Çanakkale ile ilgili hikâyelerin tam da bu döneme denk gelmesi tesadüfi değildir. Esasen durum pek de iç

açııcı değildir ve bu galibiyet, havasızlıktan çaresiz kalanlara bir nefes olur. Toplum buradan ümit aşılacak istenir.

Selim Sırrı Tarcan o yıllarda Avrupa'da Türklerin nasıl karşılandığına dair yazdığı yazıda aşağılanmanın ve umutsuzluğun derecesini bir Romen'le olan diyaloguyla yansıtır. Türklerin münasebetsiz yerlerine süngü saplayan İngiliz askerlerinin resmedildiği bir tabloyu Romen bir esnaftan satın almak isteyince, Romen “Yakında canlısını İstanbul'da göreceğini” söyleyerek tabloyu satmayı reddeder. Hor görülüşünü yad eden Selim Sırrı (2006, s. 367), kahraman Türk askeri sayesinde süngünün saplandığını dile getirir ve ekler: “Fakat acaba kime?”

Onun bu alaycılığı Falih Rıfki'nin (2006, s. 369) şu cümlesi ile aydınlık bir izaha kavuşmaktadır: “Ve Çanakkale kurtulunca bütün memleket; güneş, hayât ve ümidin istilâ ettiği memleket göründü.”

Tam da bu noktada Ömer Seyfettin'in Çanakkale'yi hikâyelerine konu edinmesinde birden fazla maksat olduğunu düşünmek gerekir. O, siyasi konjonktüre uzak değildir. İttihat ve Terakki Cemiyeti ile Ziya Gökalp üzerinden kuvvetli bir ilişkisi vardır. Bunun ötesinde realiteleri de görmektedir. Bir yanda mecburiyetler diğer yanda mesuliyetler söz konusudur. O dönemde bilgilendirme ve propaganda ile aynı hızda giden Türklük konusunun daha özel ifadesiyle kimlik inşası meselesinin onu mecburiyet ve mesuliyet çemberinde harekete sevk ettiği öngörülebilir.

Söylenilenlere ilave olarak *Harp Mecmuası*'nın çıktığı yıllarda şair ve yazarların cepheye davet edilmeleri de atlanılamayacak bir vakadır. Cephe gerçeklerini yerinde izleyip tecrübelerini sanat yoluyla aktarmaları istenen otuz civarında aydın Çanakkale'ye gelmesi ricasında bulunulur. Savaş mahallini gözlemlemeleri için teklif götürülen bu isimlerin harp ve karamsarlık ortamını izale ederek pozitif bir kamuoyu oluşturabilecekleri umulmuştur. Sami Paşazade Sezai'den Tevfik Fikret'e bir dizi ismin çağrılmasına rağmen Sirkeci Garı'na teşrif edenler Mehmet Emin, Ahmet Ağaoğlu, Ömer Seyfettin, Celal Sahir, Hamdullah Suphi, Müfit Ratıp, Ali Canip, Orhan Seyfi, Enis Behiç, İbrahim Alaattin (Gövs), Hıfzı Tevfik (Gönensay), Hakkı Süha (Gezgin), İbrahim Çallı, Yusuf Razi, Nazmi Ziya, Ahmet Yekta, Muhittin Birgen, Selahattin Öksüzler olur (Ayvazoğlu, 2021, s. 20-21).

Bu edebî heyetin dışında Hüseyin Cahit'in Çanakkale'yi ziyaret ettiği ve Ahmet Rasim'in de Kanal cephesiyle alakalı olarak savaş muharrirliği yaptığı bilinir (Koroğlu, 2016, s. 198). Toparlanacak olursa tam da kimlik inşasına girilen vakitlerde şair ve yazarların son derece aktif biçimde işin içinde oldukları saptanabilmektedir. Millî benliğin ne demek olduğu izah edilirken devlet, sanatın nasıl kurucu bir aktör olabileceğini keşfetmiştir. Hâlihazıra ve gelecek nesillere sanatla seslenmek mümkündür. Bunun için edebiyatçılara müracaat edilmiştir. Sevr'i imzalayan diplomatlardan biri olan Rıza Tevfik'ten İngiliz taraftarlığı nedeniyle linç edilen Ali Kemal'e kadar en uç noktadaki şair ve yazarlara ulaşılması, bunlardan vatan yolunda eser vermesi temennisinde bulunulması siyasi iradenin edebiyatın kuşatıcılığından faydalanmak istediğine açık delildir. Millî Mücadele yıllarındaki aykırı tutumu nedeniyle tepki görüp Dârülfünun'dan istifa etmek zorunda kalan Cenap Şahabettin'in *Harp Mecmuası*'nda,

Posta ve Telgraf Umum Müdürü iken Kuvayımilliye telgraflarını engelleyen Refik Halit'in Ziya Gökalp'in *Yeni Mecmua*'sında yazması zorlu dönemlerde şair ve yazarların ayırt etmeksizin önemsendiğinin kanıtıdır. Tasvip edilmeyen muhalif kalemlere bile bir misyon biçilmiş, kozmopolit yapıdan uluslaşmaya geçiş aşamasında sanatçılardan yararlanılmıştır.

Çalkantılardan millî konsensüse geçilirken edebî ürünlerde hatıraların, gurur veren başarıların işlenmesi tesadüfi değil bilakis bilinçli bir iştir. Mazideki onmaz acılar, geleceğe dair tasarılar roman, hikâye ve şiirlerde konu edilir. Bunların devlet eliyle yaptırılması ise resmî bir kolektif hafızanın inşa edilmekte olduğunu ispatlar.

Sanatçıların kalemlerinden çıkanlar millî karakterin ne olduğu hakkında insanlara bilgi verirken diğer yandan yalın bir topluma umut ve ilham kaynağı olur. Başkaldırı, onur, toplumsal zorunluluklar bu devrin üzerinde uzlaşmış temalarıdır. Eğlendirerek, coşku hissettirerek kitleyi bir hedefe yönlendiren, insanları idrak ve ikna safhasına getiren edebî metinler topluma özgüven aşılar. Erdem, ahlak, kahramanlık vurguları kimlik inşasında vazgeçilmez öğelerdir. Felaketlere karşı sebatkârlık, gelecek nesiller için özveri sergilemek, yaşadığı toplumla kaynaşmak, ideal birliği devir mecmualarında olsun, telif eserlerde olsun mütemadiyen tekrar edilen hususlardır.

Bu dönemde görüşleri, yorumları, tahlilleri ve edebî kurguları ile millet kavramını öne çıkaran Ömer Seyfettin, kimlik konusunu her yazdığıyla ince ince işlerken değişen sosyal yapıyı da gözler önüne serer.

ÖMER SEYFETTİN'İN MİLLÎ KİMLİK İNŞASINA KATKILARI

Ömer Seyfettin asıl mesleği askerlik olan bir yazardır. Bu husus çoğu kez gözlerden kaçır. Üstelik babası Ömer Şevki Bey de bir askerdir. Hatta annesi Fatma Hanım da bir asker kızıdır. Aile tarihinde askerliğin tuttuğu yer ve profesyonel bir asker oluşu kuşkusuz onun dünya görüşünde de sanatında da izler bırakmıştır.

Ömer Seyfettin Harbiye'den mezundur. Henüz 19 yaşında iken teğmen rütbesiyle Makedonya'ya gönderilir. Burada patlak veren isyanı bastırmakla görevlendirilenler arasındadır. Vazifesinde başarılı olur ve iki liyakat madalyası ile taltif edilir. Balkan dağlarında iki sene boyunca çetelerle mücadele eder. İstanbul'da 31 Mart Vakası'nın yaşanması üzerine çıkan hadiseleri kontrol etmek için Selanik'ten gelen Hareket Ordusu içinde o da vardır. Ziya Gökalp'in tavassutuyla askerlikten ayrılır ve *Genç Kalemler* Dergisi ile meşgul olur. Balkan Savaşı başlayınca resen görevlendirilir. Balkanlarda savaşırken Yunanlılara esir düşer. Yaklaşık bir sene boyunca tutsaklık yaşar. Geri döndüğünde siyasetle yakından ilgilenir. İttihat Terakki ile ilişkileri ileri seviyededir. Siyasetle münasebeti dolayısıyla ordudan ihraç edilir. Sonrasında öğretmenlik yapar. 6 Mart 1920'de, otuz altı yaşında iken vefat eder (Ömer Seyfettin, 2018, s. 24-26).

Sanatçı öldüğünde yurttaki durum son derece karışık bir vaziyettedir. Mamafih ne art arda kazanılan zaferleri ne Meclis'in açıldığını ne de birkaç yıl içinde ilan edilen Cumhuriyet'i görebilmiştir fakat tüm bu gelişmelerde sanatçının da payı bulunur. Ömer Seyfettin makale, fıkra ve hikâyeleri ile millî bir devletin kuruluşuna giden yolda hizmet etmiş, Türklüğün bir ideoloji olarak kültürel bir güce dönüşebilmesine uğraşmıştır.

Kırk yaşını bulmayan ömründe askerlik, esaret, politika, ilim, dergicilik, edebiyat, yazarlık, öğretmenlik gibi her biri önemli tecrübeler içeren meselelerle yoğrulması onu beden ve zihin kuvveti bakımından geliştirmiştir. Millî Mücadele edebiyatı içinde değerlendirilen sanatçı “lisan” üzerinden “millet”e ulaşmaya çalışır. Türk kimliğini tanımlayan, maziye yücelten hikâyeleri ile toplumu ruhen diri tutmak ister. Gökalp’in fikirlerine yazdıkları ile destek verirken sonraki dönemler için de bir aydın modeli teşkil eder (Dede, 2021, s. 85).

Ömer Seyfettin’in millî kimliğin inşasına katkıları doğrudan yaşantısı ve yazdıklarıyla. Esir düşmüş bir subaydır. Hasbi bir vatansever olduğunu canını feda etmekle karşı karşıya geldiği anlar ispatlar. Hatıratı bunu anlatan vakalarla doludur. Adanmışlığı yazdıklarından da bellidir. *Ruzname*’sinde, “İşte dört senedir bu felaketsiz harbin müthiş buhranı içindeyiz. Yarım okka ekmeğe otuz kuruşa satılırken, kim edebiyatla uğraşabilir? Ama ben uğraştım.” der (Ömer Seyfettin, 2018, s. 1060). Şiirinin millet için yazmak olduğu sözlerinden anlaşılır. Ayrıca mütevacıdır. “Haksız bir şöhretle, Türkiye’de hiçbir muharrir nasip olmamış bir ‘kari kumem’ var” demesi, gösterişten uzak ancak hangi amaca matuf ve kim için yazdığını bilir bir şekilde hareket ettiğine işaret eder (Ömer Seyfettin, 2018, s. 1060).

Ömer Seyfettin Türk tarihini hikâyeleri ile yeniden yorumlar. Öz benliğin derinliği, kimliğin kodları ve yeni açılımları bu hikâyelerdedir. Kasvet içindeki topluma umut ve ufuk veren hikâyeleri âdeta sosyal bünyeye ferahlık veren nefesler gibidir. Her bir hikâye tarih bilinci ve duygu yükü bakımından konsantre yapısıyla toplumsal bir sinerji oluşturur.² Bunu yaparken sanatçı tarihi iyice özümsemiştir. Referansı, motivasyonu hep aynı odaktan ileri gelir. Tarihi, millî karakterin konturlarını çizmeye yarayacak zengin bir malzeme deposu gibi kullanır. *Başını Vermeyen Şehit*, Peçevî tarihinden mülhemdir. *Pembe İncili Kaftan*’ın tarihî özü II. Bayezit zamanına dayanır.³ *Topuz* millî zekâ ve gururu anlatır. *Kızılelma Neresi?* tarihî ödev ve ülküyü vurgular. Özveri, vatanperverlik, şehadet, dirayet, hülâsa geniş bir millî vasıflar repertuarı ile şekillenen bu eserler heyecan ve hayranlık uyandırıcıdır.

Onun kimlik inşasına olan katkılarına dair izahımızı daha da ayrıntılandırabiliriz. Eserleri dikkatle incelendiğinde fark edilir ki Yavuz, Kanuni devirlerinin şaşalı hayatı Ömer Seyfettin’in hikâyelerindeki mürüvvet ve celadetin kaynağıdır. Yazar kendi muhayyilesinde halkı, tarihi ve kimliği mütemadiyen yeniden yorumlar. Bu yorumlar,

² Ömer Seyfettin’in o dönemde bilhassa gençliği etkilediği Vâlâ Nurettin’in tanıklığıyla sabittir. O vakitler Galatasaray Sultanisi’nde talebe olan Vâlâ Nurettin, sanatçının *Yeni Mecmua*’daki hikâyelerini dört gözle beklediklerini söyler. Onun dediklerine göre Ömer Seyfettin yazdıkları ile gençliğe bir hedef koymakta ve kitleyi başarılı biçimde yönlendirmektedir. (Bu konu hakkında bilgi için bkz: Köroğlu, 2016, s. 374.)

³ Bu hikâyeye kaynaklık eden tarihi bilgilere Mustafa Cezar’ın *Mufassal Osmanlı Tarihi* adlı çalışmasında rastladık. Hikâyenin nüvesini veren hadise kitapta şöyle anlatılır: “...Buna mukabil İkinci Bayezid’in gönderdiği elçi, İran sarayında kendisinin ayakta tutulması için yere halı serilmemiş olduğunu görünce, kaftanını çıkararak yere serdi ve üzerine oturdu. Şah İsmail’in adamları gururunu yüksek tutan Osmanlı elçisinin bu hareketini hayret ve taaccüple seyretmekten başka bir şey yapamadılar.” (Cezar, 2021, s. 694).

koşulların ve zamanın yıpratıcılığına maruz kalan dinamikleri tazeler. Tarih bir fon, felsefe yatağı, beslenme kaynağı olarak donuk ve cılız dimağlara şifa olur. Ömer Seyfettin'in kurguları geçmiş ve geleceği aynı anda harmanlar. Düşündüren ve öğreten taraflarıyla sosyal fayda sağlar. Böylece yazar da bizatihi toplumsal sorunları iyileştiren bir pratisyene dönüşür.

Metinlerinin izleğine “Kim?” sorusunu ustaca yerleştiren sanatçı, aidiyet bağından yola çıkarak bireysel ve sosyal kimliğe ulaşır. Kimlik içselleştirilen değerlerden oluşur. Onu meydana getirirken bireysel ve ulusal acılar, yanılsamalar metinlerin merkezine oturtulur. Bu hususlara dikkat çeken Mitat Durmuş, Ömer Seyfettin'in bir taraftan öz bilinci inşa ederken diğer yandan Türk milletini “evrende özne konumuna” taşımak istediğini kaydeder. Bu minvalde makale ve fıkraları açık içeriklerken hikâyeleri ise örtük içerikler özelliğini gösterir (Durmuş, 2020, s. 87,88, 92,163). Kurgularındaki simgesellik maksadının üstünü estetik bir tarzda örter. Durmuş, onun tarihî hikâyeleriyle güven yıkımı yaşayan kitleyi sağalttığına kanidir. Büyük tahribat anlarında nasıl bir onarıcı olarak sahneye çıktığını farklı bir gözle değerlendirir:

“Kimlik tasarımlarının dünya çapında planlandığı ve pek çok coğrafyada etkin olduğu yıllarda Ömer Seyfettin'in eser verdiği gerçeğini göremeyenler, onun öykülerindeki kimlik inşası çabalarını ideolojik bir düzlemde değerlendirmeye tabii tutarak çağın getirdiklerine kendilerini kapamış olurlar. Ruhsal bir çöküntünün ve yeniden doğuş arayışının sancıları içinde bulunduğu bir yüzyılda öykü türüne yönelen Ö. Seyfettin, türü bir bakıma kimlik inşasının estetik malzemesi olarak kullanır.” (Durmuş, 2020, s. 137).

Yazarın sosyal meseleleri işlediği hikâyelerine kronolojik olarak bakılırsa, vefatına doğru kimlik konusuna gittikçe daha fazla yoğunlaştığı ortaya çıkar. Makaleleri de bu minval üzeredir. Yazdıkları ile kimlik odaklı bir çözüm arayışı içinde olduğu açıktır. O, öz benliğini yitirenlerin düşmanlarına yem olacağına inanmıştır. Bu açıdan Osmanlılık ideolojisinin millî kimlik arayışıyla hiç uyuşmadığı görüşündedir. Onun için “Millî şahsiyet” Osmanlılık fikriyle telif edilemez; zira Osmanlılık ne bir kimliktir ne de parçalanmayı önleyecek bir siyasi bir modeldir. Sanatçının neredeyse tüm yazdıklarında darboğazdan çıkışı kimlikle ilişkili kıldığının altı çizilmelidir (Turna, 2019, s. 278, 281, 289).

Güncel ve hayati meselelerden toplumun kronik aksaklıklarına kadar yazan Ömer Seyfettin fikir ve ideallerini sadece kurgusal eserler üzerinden aktarmaz. Makale ve fıkraları da bu doğrultuda hizmet görür. Düz yazılarına bakıldığında düşünce özgürlüğünden jimnastiğe, masonluktan şiir bahsine dek pek çok konuda söz söylemiştir. Bu geniş yelpazenin içinde millet, milliyet hususundaki görüşleri, tematik yoğunluk ve görünürlük açılarından hep öne çıkar.

Muhataralı dönemi atlatmak için evvela ana meseleyi kavramanın gerekli olduğunu düşünen sanatçı zihinlerdeki kaosu sonlandırmak peşindedir. Öncelikle mevcut yapıyı irdelemekle işe başlar. Ona göre kozmopolit olmak şeref sayılmaktadır oysa “beynelmileliyet fikri intişar edince tabii vatan aşkı” kalmaz (Ömer Seyfettin, 2018, s. 239-266). Avrupalılar ise bizde muteber olan bu fikirden yüz çevirmişlerdir. Nitekim yaşanan coğrafyada Türklüğü boğan da beynelmileciliktir. “Halis Türkler” bu sıkıntılı

durumda millî bir çıkış yapmak için öz kaynaklarına, kendi tarihlerine yönelmelidir. Ulusal niteliklerini yitirmiş, halitaya dönmüş sosyal doku problemlerin çözümüne manidir. Hâlbuki millî bir çözüm gerekmektedir. O yüzden millî kimliği müdrük olmalıdır. Bunun için de milletin ne olduğu iyice anlaşılmalıdır.

Yaşadığı zaman diliminde ırkla milleti karıştıran aydınların aksine, Ömer Seyfettin'in zihni gayet berraktır.

“İrkî milliyet, milliyeti ırk zanneden kimi okumuşlara tepki göstererek ırkın ‘mevhume’, milliyetin ise ‘hakikat’ olduğunu belirtir. Milliyetin sınırı dil ve kültürdür. Ona göre Türkçe konuşup yazan, Türk terbiyesinden nasip alan, Türk milletinin ideallerini ve hissiyatını paylaşan her Müslüman, ‘halis muhlis Türk’tür.” (Turna, 2020, s. 133).

Ömer Seyfettin durmaksızın gelişmelerin yaşandığı, her gün yeni kavramlara uyanılan bir dünyada, ırk fikri sabitiyle düşünmeyi, modern hayatla hiç bağdaşmayan simyacılıkla meşguliyete benzettir. Bu da komik kaçır. “O hâlde biz de ‘Türk’ derken ırk ve kan cihetlerini derin derin araştırmamalıyız. Bir ferden Türk olmak için Türkçe konuşması, Müslüman olması, Türk terbiye ve örfünün içinde yaşaması kâfidir ve Anadolu’da Türkçe konuşan on dört, on beş milyon Müslüman vardır ki hepsi Türk’tür.” cümleleri ile ırk esaslı düşünmediğini açıkça beyan eder (Ömer Seyfettin, 2018, s. 437). Bu sözler aynı zamanda millî kimliğin neyin üzerine inşa edileceğinin izahıdır. O hem Türk’ü hem de milleti tanımlar.

Bu tarz görüşlerini işlediği makalelerinin sayısı az değildir. *Antimilitarizm, Halk Nedir?, Türkçeye Kimler “Osmanlıca” Der?, Millî Tecrübelerden Çıkarılmış Amelî Siyaset, Vatan! Yalnız Vatan...* gibi yazılarında millî bir kimliğe sahip olmanın içinde bulunulan şartlarda ne manaya geldiğini açıklar. Bunlar arasında *Mektep Çocuklarında Türklük Mefkuresi* başlıklı yazısı bir nevi millî kimlik manifestosudur. 1914 tarihli bu yazıda bir paradigma bütünlüğü kazanmış, yarınlara ışık tutan bir fikirler silsilesiyle karşılaşılr.

Sanatçı bu uzun ve ağırbaşlı yazıda çocuklar üzerinden topluma bir amaç sunar. Bu “taarruzî bir mefkûre”dir. O, her toplumun bir mefkûresi bulunduğu ve böylesi bir mefkûrenin muhakkak olması gerektiği tezini savunur. Verdiği örneklerin ardından “Hasılı her milletin bir millî mefkuresi vardır. Millî mefkûresi olmayan millet bir hayvan sürüsünden başka bir şey değildir.” ifadelerini kullanır (Ömer Seyfettin, 2018, s. 460). Görüşlerindeki kati ve ısrarcı tutum barizdir. Millî amacın ne olacağından yola çıkarak burada milliyetin oynadığı role değinir. Sonra millet, ümmet ve devlet kavramlarını şerh eder. Aralarındaki farkları gösterir. Demografiden Türk’ün istikbaline kadar kuşbakışı durumu özetler. Özlenen istikbale yürüyüşte lisan ve vatanın tuttuğu yere dair fikirlerini serdedir. Kendi perspektifinden edebiyatın millî emellere varmaya nasıl yardımcı olacağını anlatır.

Ömer Seyfettin’e göre millî gayelere vasıl olmak için edebiyatın da millî olması icap eder. Kozmopolit bir edebiyat faydasızdır. Görüşlerine itiraz edenleri ise *Edebiyatta Durgunluk* adlı makalesinde şöyle eleştirir:

“ – Hiç ‘millî edebiyat’ olur mu imiş?

diye haykırdılar. Hâlbuki dünyada olmayan ve olması imkân haricinde bulunan bir şey varsa o da 'gayr-i millî edebiyat' idi... Bunun böyle olduğunu herkesle beraber Türkçe bilmez sanatkârlarımız da anlayınca müthiş bir iflas başladı... Büyük bir inkılabın buhranları bütün ruhları sardı. Asırların zaruri tesirleri altında şuurları uyuşan biz Türkler uyanıyor, kendimize geliyor, nihayet ne ve kimler olduğumuzu hatırlıyorduk.

Edebiyatın niçin felce uğradığını anladınız mı? Susuyorsunuz, dostlarım. İsterseniz anlamayınız. Fakat şunu biliniz ki şimdi bizde sanatkârların dimağları millî mütefekkirlerimizin aevli endişeleriyle doludur. Kadından, aşktan, ağır başlılıkla imtizaç edemeyen laubaliliklerden, şuhluktan, çapkınlıktan artık bir günah gibi kaçmak duygusunu taşıyoruz.” (Ömer Seyfettin, 2018, s. 486, 487).

Bu yaklaşıma göre bireysel maceralarla dolu eserler zaaflarla maluldür. Tüm milleti ilgilendiren büyük problemlerin yaşandığı bir vakitte millî varlık eserlerin merkezine konmalıdır. Ona nispetle ferdin sızlanmaları, bayağı arayışları, süfli kaçamakları basit kalır. Bu basitlik yüzeysel, gününü aşamayan eserler verilmesine nedendir. Sanatçı bu tarz bir edebiyatın sığılından uzak durmayı diler. Niyeti ise gündelik telaşları aşan, mefkûre yüklü bir sanata yönelmektir. Sözelimi *Ashab-ı Kehfimiz*, *Mehdi*, *Hürriyet Gecesi*, *Efruz Bey*, *Fon Sadriştayn'ın Oğlu*, *Şimeler* hikâyeleri buradaki düşünceleri istikametindedir. Ona göre karşı cinse dair hissedilen aşk artık vatan için olmalıdır. Çapkınlığa duyulan arzu bağımsızlığa duyulmalı; laubaliliğin yerini ciddiyet almalıdır. Milletin içinde bulunduğu vaziyet ağırdır. O hâlde sevgi de merhamet de Türk milletine yönelik olmalı, cesaret onun kurtuluşu için sergilenmelidir. Ömer Seyfettin'in millî edebiyat vesilesiyle pragmatist bir tutum takındığı kaydedilmelidir fakat bu pragmatizmin yavanlık içermeyişi, mukaddesatla kurduğu ilişki onu sıradan bir yönelişten, harcıâlem bir güdülenmeden farklı kılar.

Yukarıdan beri dile getirdiğimiz kanaatleri ve ilkeleri ile Ömer Seyfettin'in Ziya Gökalp'in hemen yanında ve ona uzak düşmeyen bir program tasarladığı müşahade edilir. Dilden politikaya Türklüğü ilmek ilmek işler. Bilhassa kavramları yerli yerine koyup net bir ufuk sunduğu düz yazıları ile millî kimliğin inşasında yapıcı bir vazife üstlenir. İleri sürdükleri bir araya getirildiğinde millî ideallere nasıl gidileceğinin formülünü de ortaya koyduğu görülür:

“Ona göre millî idealin oluşması için ilk olarak birliktelik sağlanmalıdır. Birlik, cehaletin aşılmasıyla sağlanır. Türk edebiyatı ve güzel sanatlar önemsenmelidir. Ticaret güç kazanmalıdır ki müreffeh bir Türklüğe giden yol açılsın... Din gibi milliyet de sevilmelidir. Türk tarihi öğrenilmelidir. Destanlarda kalan, ham hâldeki Türk mitolojisi işlenmelidir. Her fert kendinin fani, milliyetinin ve ideallerinin daimî olduğunu bilmelidir. Her Türk, Türkçeyi güzel şekilde konuşup yazmalıdır. En önemlisi dil bilinci meselesidir... Aydın bir millet, aydın kadrolar teşekkül edince, geri kalan kısım pratiktir ve tarihin, siyasetin akışıdır.” (Turna, 2020, s. 144).

Yazarın bu yolda verdiği eserler teoriyi pratiğe dökme arzusuyla ilgilidir. Zihnindekileri yansıtan özellikleri ile *Çanakkale'den Sonra...* millî kimliğin edebiyatla inşasına somut bir örnektir.

MİLLÎ KİMLİKTE ÖNCE, ÇANAKKALE'DEN SONRA...

Ömer Seyfettin'in Çanakkale'ye giden edebî heyet içinde olduğu daha önce dile getirilmiştir. Savaşı yakından gözlemlemiştir. İnci Enginün onun Çanakkale Savaşı'nı konu edinen dört hikâye yazdığını bildirir. Bunlar *Müjde*, *Kaç Yerinden?*, *Çanakkale'den Sonra...* ve *Bir Çocuk Aleko*'dur (Enginün, 2023, s. 184). Aynı bilgiyi Beşir Ayvazoğlu *Edebiyatın Çanakkale'yle İmtihanı* adlı kitabında teyit eder. Dolayısıyla bu hikâyenin doğrudan savaşa ve millî kimlikle olan ilgisi ortadadır.

Hikâye, savaşa eş zamanlı bir metindir; çünkü Çanakkale Savaşı'nın sıcaklığı hâlen sürmekte iken yayımlanmıştır. Bununla beraber yazar hikâyesinde propagandist bir tavır sergilemez. Savaş edebiyatı kapsamında Ömer Seyfettin'in edebî grafiğini inceleyen Erol Köroğlu, onun güdümlü edebiyatın dışında tutulması gereken bir sanatçı olduğu görüşündedir. İngiltere, Almanya ya da Fransa gibi ülkeler edebî propagandayı millî bir kültür zeminine dayandırır; oysa Osmanlı-Türk alışımı işlenmiş sağlam bir millî zeminden mahrumdur. Ömer Seyfettin bu zemini hazırlayanlardandır. Dolayısıyla onun metinlerinde propaganda değil, ulusal kimlik arayışı ve ulusal kültür oluşumu yer alır. O yeni keşfedilen millî varlığı ve kültürü inşa edenlerden biridir. Zaten milliyetçi fikirler etrafında örüntülenen hikâyelerinde, geçmişten yola çıkarak hâlihazırdaki sorunlara çözümler sunmakta, müşterek menfaatler için bütünleşmeyi savunmaktadır. Bu hikâyesinde de zafere odaklanarak edebiyatla millî kimliği tesise çalışır. Çanakkale, Türk milletinin kaderinde bir kırılma anıdır. Yazara göre zaferden önce toplum hâlâ benliğini bulamamıştır. Kanlı ve yıpratıcı mücadele herkese kurtuluşun millî benlikte olduğunu fark ettirir. Hadiselerin seyri de ondan sonra değişir (Köroğlu, 2016, s. 373-391).

Hikâyede adı verilmeyen bir erkek kahraman vardır. Bu kişi iyi tahsil görmüştür ancak çalışmaz. Babadan iradı vardır. Harp seneleri olmasına rağmen mali sıkıntı çekmez. Köşkünde tek başına günlerini geçirir. Başkalarıyla meşgul olmaz, kendi düşüncelerine yoğunlaşır. Evlenmesi tavsiye edildiğinde reddeder. Cemiyet hayatındaki gidişatı beğenmez. Böyle bir toplumda, böyle bir ortamda dünyaya çocuk getirmenin uygunsuzluğundan dem vurur. Umutsuzdur. Anadolu'nun işgal edilmesi tehlikesi baş gösterdiğinden artık kendine de topluma da karşı tek bir olumlu düşüncesi kalmamıştır. Hatta bir ara intiharı düşündüğü olur. Yine de tehdidin son hamlesini beklemeye karar verir. Düşmanla boğuşan ordunun galip gelebileceği aklına pek yatmaz. Sürekli içinde yaşadığı topluma ve şartlara dair muhakemeler yürütür. İnsanların vurdumduymazlığından, anlayış kıtlığından şikâyetçidir. Olup bitenlere rağmen toplum tepkisizdir.

Tüm bu umutsuzluk içinde, Çanakkale'den gelen zafer haberi bir anda havayı değiştirir. Toplum da kahraman da farklı bir hâletiruhiyeye bürünür. Herkesin başındaki o lakaytlık, olumsuz düşünceler gider. Kahraman da karamsarlığından sıyrılarak neşeyle hayata atılır. Bakımsız kalmış köşkünün elden geçirir. Eski hâlinin aksine kılığına kıyafetine özen gösterir. Nihayetinde evlilik teşebbüsünde bulunur. Yuva kurar. Bir kızı olur. Hikâye, doğan bu yeni yavruyla beraber yükselen umut ve sevinç duygularıyla sonlanır.

Simgesel unsurları, ayrıntı ve iletileri hikâyeye anlam derinliği ve zenginliği sağlar. Evvela kahramanın herhangi bir isminin olmayışının üstünde durulmalıdır. Böyle bir tasarrufun iki maksadı olabilir. İlki metnin otobiyografik nitelikler taşıması ihtimalidir. Sanatçılar kendilerinden birtakım unsurlar katarak dokudukları metinlerde başkahramanın adını vermezler. Peyami Safa'nın *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu* hemen ilk akla gelen örnektir. Sıhhi sorunları olan on beş yaşındaki gencin romanda adının geçmeyişi otobiyografik bir sembolizm ihtiva eder.

Ömer Seyfettin'in bu hikâyeyi 1917'de *Yeni Mecmua*'da yayımladığı bilinir. O tarihte kendisi de yeni evlenmiştir. İki yıllık bir evliliği vardır. Çanakkale'ye gittiğinde ise henüz becardır. Kurgudaki vaka zamanı itibarıyla yani 1914 – 1915 senelerinde başkahraman da umutsuz, şekvacı bir bekârdır. Bu husus yazarın biyografisiyle benzerlik arz eder. Sanatçının o tarihlerde yazdıkları ve kendisi hakkında yazılanlar göz önüne alınırsa, hikâyedeki ayrıntılarla öz yaşam öyküsünün örtüştüğü ortaya çıkar. Ruh hâlinde medeni durumuna kadar bir uyuşma söz konusudur. Detaylara girmeden bu konuda Tahir Alangu'nun ve Ali Canip'in sunduğu bilgileri göz önünde tuttuğumuzu bildirmek isteriz. Hikâyenin yayımlanmasından sonra Ömer Seyfettin'in de tıpkı hikâyenin kahramanı gibi bir kız çocuğu sahibi olması ise mesut bir tesadüf olarak yorumlanabilir.

Bir isim verilmemesi suretiyle okurların metinle ve kahramanla özdeşim kurmasının önü açılır. Yazar bu tasarrufuyla metne, hadiselere, eserdeki psikolojiye nüfuzun artmasını sağlamak istemiş de olabilir. Bu vesileyle okurlar hikâyedeki kahramanın koşulları, yürüttüğü muhakeme ve ruh hâli arasındaki bağları daha kuvvetli biçimde hissedebilir. İkinci maksadın da bu olduğu öngörülebilir.

Hikâyede mekân çerçevesinde özel bir anlam ifade ettiği düşünülebilecek çınar ve köşk sanki simgesel bir iç kozmogoniye verir. Metnin başlangıcında, genellikle kimsenin uğramadığı köşke gelen birkaç ahabap bahçedeki çınarın altına davet edilir. Büyük çınar baldıranlar ve yabani otlarla çepeçevre sarılmış vaziyettedir. Kahraman çınar altında sohbet ederken “ümitsizliğinin zehrinden konuklarına acı peymaneler” sunar. Bahçeyi istila etmiş ve çınarın nefes almasına mâni olan yabani otlar o heybetli ağacı tamamen kuşatmıştır. Bu manzara bir çaresizliği aksettirir. Çınar edebî metinlerde çoğu kez devletin remzi olarak geçer. Onun etrafını bürüyen zehirli otlar devleti tehdit eden unsurları, ona zarar vermesi muhtemel tehlikeleri simgeler. Hikâyeye Trablusgarp ve Balkan Harbi'nin felaketlerinden bahsettikten sonra Umumi Harp'in ilanı ile devam eder. İşte bu vakitler koca çınarın vahşi bitki örtüsüyle sarılıp naçar kaldığı demlerdir. Yazar Osmanlı'nın taarruza uğradığı ve öz varlığının boğulmaya çalışıldığı siyasi ortamı sembolizm yoluyla tasvir eder. Ulu çınar “baldıranlar ve yabanî otlarla vahşi bir orman alanına dönmüş bahçe”de öylece kalakalmıştır. Onun altında misafirlerine acı sözlerle konuşan kahramanın umutsuzluğu da bundandır. Gelişmeleri hayırlı görmez. Yok oluş endişesi taşıdığından bedbindir. Hayata küsmüştür.

Köşk de tıpkı çınar gibi yorgun ve himmete muhtaçtır. Köhnemiştir, süprüntüler içindedir. Yıllarca ihmal edilmiş bu mekân, vatanın temsili gibidir. İkamet edilen evin, üzerinde yaşanan toprakları simgelediğini söylemek büyük bir iddia değildir. Kahramanın barındığı köşk de bu vahşi ortamın içinde bakım isteyen hâliyle bekler. Köşkün insanımızın yurt edindiği yeri anlattığı düşünülürse, o tarihlerde vatanın içinde

bulduğu şartlarla kurgusal mekân arasında koşutluk kurulabilir. Vatan toprakları da köşkün zehirli sarmaşıklarla çevrelenmesi gibi düşman unsurlarınca kuşatılmıştır. Köşkün ihya edilmeyi beklemesi ile vatanın kurtarılmayı beklemesi arasında çok da zorlanmadan anlaşılacak bir benzerlik bulunur.

Sanatçı bu sembolizmle hikâyede kasvetli bir hava oluşturur. Yurt işgalle karşı karşıyadır. Savaşlar mağlubiyetle neticelenmektedir. Düşman sürekli Anadolu'ya doğru ilerler. Esaret riski günden güne artarken ümit pınarları da her gün kurumaktadır. Kahraman kendi köşesine çekilmiştir. Uzlette intiharı bile düşünür. Sonra da ne olacaksa kendiliğinden olmasını diler. Ölümün toplumun akıbetiyle aynı anda geleceğini umar. Devamlı iç dünyasına dalar. Arkadaşları ona “feylesof, bedbin, derviş, sınırlı” derken, bazılarının kahramanı “deli” diye nitelendirdiği olur. Eskilerin murakabe hâli dediği bir çeşit tefekkür ve çile inzivasındadır. Hayatını, nasıl biri olduğunu sorgular. Bir milliyete mensubiyet hissetmeyişinin eksikliğini duyar. Toplumda dayanışmanın olmadığını idrak eder. Dine karşı da kayıtsızdır. Dilini ve duasını anlamadığı bir dinin mabedinde de bir ulviyet duymaz. Mefkûresizdir. Bu hâliyle bir hayvandan farksız olduğu düşüncesine varır.

Ömer Seyfettin'in mefkûresizliği hayvanlık derekesine düşmekle eşdeğer gördüğü yukarıda belirtilmiştir. Makalelerinde bu görüşü kaydeden yazarın hikâyesinde de aynı fikri işlediği tespit edilir. Tasvip etmediği hususları burada da sıralar. Sanat halitadır. Millî değildir ve ona hitap etmez. Milliyet fikri zaten toplumda kabul görmemektedir. Mazi öğünülecek bir kaynak olarak değerlendirilmez. Gelecekse meçhuldür. Ruslar, İngiliz ve Fransızlar adım adım ilerlemektedir. Kitlenin onların kölesi olması mukadderdir çünkü kimse tehlikeyi bertaraf etmeğe uğraşmaz. Daha kötüsü halk, düşmanlarını kardeş sanmaktadır. Bunun neticesinde Hindistan gibi sömürgeye dönüşmek çok da uzak bir ihtimal olarak görünmez.

Böyle anlarda kahraman hiddetini dizginleyemez. Kendi kendine söylenir. Halkı esir sürüleri olarak görür. Hatta onları şunsuzlukla, hayvanlıkla itham eder. Peyderpey topraklarını yutan düşmanlara rağmen kayıtsızca gülüp eğlenmeleri sinirine dokunur. Yine de kimseyi ikaz edecek cüret ve mesuliyeti kendinde bulamaz. Bu tablo hikâyede şöyle nakledilir:

“Azimsizdi. Muhitine karşı elini kaldırıp:

‘Uyanınız! Kendinizi biliniz. Hayvanlar gibi gagesiz, teşkilatsız, medeniyetsiz yaşamayınız. Bir millet olunuz...’ demeye cesaret edemez, bu iktidarı kendinde duyamazdı. Hem artık lafın ne tesiri olabilirdi? İflâs fiilen başlamış ve nihayete yaklaşmıştı. Ticaret, zenginlik, para, saadet tamamıyla yabancıların eline geçmişti. Kapitülasyonlar bir milleti yavaş yavaş öldüren bir idam makinesi gibi, bir gasp müessesesi idi. Hakikati kimse görmüyor, yaklaşan felaketten kaçmak için kimse, hiç olmazsa ricat istikametini tayin edemiyordu.” (Ömer Seyfettin, 2015, s. 488).

Çevresinde aydın olduğunu varsaydıklarına bakar. Çözüm için çabalayan olmadığını görmesi onu büsbütün üzer. Bazıları yaşananları takdir-i ilahi olarak değerlendirir. Bazıları da “Türkleri Borneolular, Fici Adalılar, Cavalılar, Somatralılar ilh... gibi iptidaî ve nîm vahşî kabileler ve kavimlerin medeni seviyelerine, iptidaî zihniyetlerine indirerek

sözde siyasi bir vahdet icat etme” peşindedir (Ömer Seyfettin, 2015, s. 489). Karamsarlıkla iyice içine kapanır. Rusların işgalini, Çanakkale’ye dayanmış İngiliz ve Fransız zırhlılarının istila haberlerini beklemeye başlar. Ne var ki Çanakkale’de Türk’ün talihi döner ve tüm o zırhlılar Çanakkale’yi geçemez. Her gün ordunun yeni bir muzafferiyeti duyulur. Mağlup edilemez sanılanların bayrakları yere düşmüştür. Peşpeşe yaşanan olumlu gelişmeler kahramanı da ümide sevk eder. Heyecanlanır. Kapitülasyonlar kaldırılmakta, iktisat Türklerin denetimine alınmakta, bigâne kitle bir milliyeti olduğunu kavramaktadır. Üstelik halk iş bölümünün, mefkûrenin mahiyetini de anlamaya başlamıştır.

Uyanan zihinler ve hareketlenen toplum onu da gayrete getirir. Köşkünü tamir ettirir. Hırpanılığı terk eder. Artık temiz ve yeni kıyafetler giyinir. On beş, yirmi senedir çalışmazken hariciyeye mütercim olarak işe girer. Elli yaşına merdiven dayamışken milletin saadeti onu bir anda gençleştirir, dinamik birine dönüştürür. Bir zamanlar soğuk baktığı evliliği şimdi gönülden arzular.

Çanakkale galibiyetinin kişisel ve toplumsal psikolojiye olumlu etkileri sembolik biçimde dile getirilir. Kahraman yabancı otlardan geçilmeyen bahçesini nizama sokar. Ayrık otlarını, zehirli baldıranları söküp atar. Biçimsiz otların yerinde menekşeler açar. Üstünde kargaların tünediği koca çınara bülbül konmuş, ötmektedir. Çınarın nefes alıp şenlenmesi, devletin kurtulması fikriyle örtüşür. Bundan duyulan mutluluk bülbülün öttüğü çınar imajıyla sunulur. Köşk de yenilenmiştir. Vatanın selamete erişi, köşkün temizlenip yeniden boyanması ile sembolik şekilde anlatılır. Eskiden kimsenin uğramadığı köşk artık neşeli kahaahaların pencerelerinden işitildiği mesut bir yerdir. Camlarından “ziyalar fişkirdiği” komşuların dikkatini çeker. Vatan ve millet emniyet içinde ve bahtiyardır. Düzene kavuşan bahçe, yabancıliğin istilasından sıyrılmış çınar ve boyanmış köşk ferahlamayı, muzafferiyetten duyulan sevinç ve zevki ince bir simgesellikle aktarır.

Zafer kahramana umut ve yaşama azmi vermiştir. Kahramanın evlenip yuva kurması hayata tutunan Türk insanını anlatır. Evlendikten sonra köşk tamamen bir ışık ve renk cümbüşüyle dolar. Dünyaya gelen yavru ile hikâyedeki umut ve sevinç duyguları zirveye varır. Bebeğin “henüz açılmış masum ve sakin gözlerinde açık mavi bir ümit fecri” parlar. Kahramanın gözleri de sevinçten yaşarır. Odadaki “ezeli nurlar” ve “tutuşan ruhlar” yeni, taptaze bir başlangıcı müjdelir. Doğum ve bebek içerdikleri anlamla önemli motiflerdir. Zafer yeni bir doğumdur. Kahraman silkinip kendine gelmiş, toplum milliyetini idrak etmiştir. Nitekim zaferin akabinde yeni bir devlet kurulacaktır. Böylece doğumun simgesel mahiyeti anlaşılır. Toplum zaferle birlikte millî kimliğini kazanır ve yarına doğar. Bebekse soyun devamının timsalidir. Türklüğün kuşaklar boyunca sürecek olduğuna delalettir. Kızının adını Mefkûre koyan baba, yarının endişesini taşıyan eskide kalmış o adam değildi; milletine ve geleceğe ümit ve güvenle bakmaktadır.

Yaşama sevincini aksettiren ışık şehrayiniyle kahramanın evi, yaşanan duygu selinin kurgusal ikonası gibidir. Bu bahçedeki intizam, köşk sakinlerinin tatasız ve mutlu hâlleri oradan taşıp başka hanelere geçen ruhanî bir seyyaleyi andırır:

“Bütün bahçeden tatlı bir koku, gizli gizli geçen rüzgâra karışıyor; bu evin saadetinden, diğer mesut aile ocaklarına sahipsiz ve manevî bir selâm götürüyordu.” (Ömer Seyfettin, 2015, s. 491).

Çanakkale'den sonra bireyden topluma uzanan bu uyanış, bilinç ve maneviyat halesi hikâyede tükenmez bir mutlulukla taçlandırılarak sonlandırılır.

SONUÇ

Ömer Seyfettin çalkantılı dönemlerde yaşamış bir asker ve yazardır. Balkan Harbi'ni, Trablusgarp'ın kaybını, I. Dünya Savaşı'nı, Çanakkale'yi hatta Millî Mücadele'nin başlangıcını kendi gözleri ile görmüştür. O yüzden askerliği yazarlığına tesir etmiştir. Bizzat muharip gazi olması; sıcak çatışmalara, şehadetlere, acılara tanıklığı onun bilincini keskinleştirmiştir. Başkalarının bir zamanlar kendisinden medet umduğu koskoca bir devletin yardıma muhtaç vaziyete düşmesi, maruz kaldığı dokunaklı hâller onu derinden düşündürür. Toprak ve nüfus kaybı, eğitimsiz kitlenin tehlikelere kayıtsızlığı onu harekete geçirir. Aslında bir yazar olarak bir askerinin zihninden geçenleri anlatır. Yazdıklarında bir edip kadar aydın bir askerinin konuştuğu sezilir. Bu gözle kitleyi ve jeopolitiği tahlil eder.

Bu bağlamda İttihat ve Terakki ile ve şahsen Ziya Gökalp ile temas hâlinde olan Ömer Seyfettin'in Çanakkale konulu hikâyeleri niçin kaleme aldığına dair dönemin atmosferi, propaganda maksadı ve kimlik meselesi gibi üçüzlü ancak paralel hatlar üzerinden daha kapsamlı biçimde fikir yürütülebileceği hatırlatılmalıdır.

Sanatçıya göre içinden çıkılması zor durumlara maruz kalınmıştır. Buradan çıkış millî benliğin, haysiyetin idraki iledir. İmparatorluk çökmüştür. Bakiyesi ise asıl kurucu unsur olduğunu ve Türklüğünü kavramalıdır. Ömer Seyfettin de yakın dostu Ziya Gökalp ile hemfikirdir. Türk ananesiyle yetişen ve kendini bu millettense hissedenden herkes Türk'tür. Artık Anadolu'da kendi öz canıyla bir başına kalan insanlar milliyetini bilmeli, çözümün de Türk milleti ve iradesi ile geleceği anlaşılmalıdır. Bu doğrultuda Ömer Seyfettin'in yaptığı elinden geldiğince millî kimliğin inşasına uğraşmaktır. Her bir yazısı bu faaliyete verilen destek, her bir hikâyesi bu inşaya taşınan bir tuğladır. Bakıldığında genellikle Türk tarihinden, töresinden, kültüründen getirdiği örnek vakalarla, model şahsiyetlerle kurgulanmış hikâyeler kaleme aldığı görülür. Kolektif bilinci uyaran bir simgesellikle yazar. Yapmaya çalıştığı büyük bir birliktelik sağlamaktır. Maziden bu yolda istifade eder. Bir ideal birliği kurma, bir millet olarak ortak bir yaşam tarzı geliştirme peşindedir. Geleceğe ancak böyle güvenle bakılabileceğine kanidir.

İnsan kalabalıklarını kitleden millete dönüştürmek zaman ve emek ister. Ömer Seyfettin bu işin emektarlarından. Çoğu yazısı kozmopolit coğrafyanın vatan, bozulmuş demografinin millet olması uğrunda. Bu bakımdan Ömer Seyfettin'in bizim kanonik yazarlarımızdan olduğu düşünülebilir. Kanonlar hatırlattıklarıyla muteberdir. Kanonik eserler toplumu ortak değerlerde birleştirir. Estetik, tarih, sanat, kültür gibi bir milletin manevi toplardamarlarının attığı noktalarda bünyeye güç ve dinamizm katan nitelikli eserler kanona dahildir. O hâlde Ömer Seyfettin'in millî hafızayı oluşturan eserleri ile bu listede yer almaya layık bir sanatçı olduğu belirtilmelidir.

Yazarın *Çanakkale'den Sonra...* hikâyesi, edebiyatın millî bilinç aşılama ve bir kimlik edinmede işlevsel biçimde kullanıldığının kanıtıdır. Ömer Seyfettin kötümser ve asosyal bir tipin geleceğe ve millete dair nasıl umutlandığını, Çanakkale Savaşı'ndaki zaferi nirengi noktası olarak sembolik biçimde anlatır. Tutunacak dal arayan fert ile direnç ve dayanak noktaları kırılmış cemiyet Çanakkale Zaferi'nin canlandırıcı ve kimlik oluşturan müthiş aurası ile bir anda kendine gelir. Galibiyet ben ve biz duygusunu kuvvetli biçimde uyarır. Zafer bigâne ve yozlaşmış toplumu, tahrip olmuş zihinleri, yalın psikolojileri kısa sürede değiştirir. Kahramanı da cemiyeti de sevince gark eder. Toplum yekvücut olmanın ve başarmanın gururuna ve hazzına erişir. Diğer pek çok hikâyesinde de karşılaştığımız üzere sanatçı, yeni bir toplumsal çehre yaratma ve yeni bir müktesebat oluşturma yolunda edebiyatın nasıl faydalı olabileceğini gösterir. İzlenimlerini gerçekten kurguya, sahici edebî sermayesini ise kurgudan gerçeğe dönüştürür. Böylece imparatorluktan ulus devlete geçiş sürecinin teorisini de pratiğini de ortaya koyan usta kalemlerden biri olduğunu kanıtlar.

Son olarak hikâyenin bir yönüyle de bir çeşit savaş sosyolojisi sunduğunun belirtilmesi gerekir. Kendisi de bir subay olan yazar, yutulma ve tarihten silinme riskine karşı aidiyet duygusunun öne çıkartılmasının önemini farkındadır. Subayların vatan, devlet, ulus kavramlarının inşasında aktif rol oynadığı sosyolojik bir gerçektir. Ömer Seyfettin'in bir yazar olduğu gibi bir subay olduğu da göz önünde bulundurulursa yaptığı işi sosyopolitik cephesi bakımından daha isabetli, tüm verimlerini edebiyat sosyolojisi açısından daha sıhhatli ve kapsamlı biçimde değerlendirmek mümkün olabilir. Bu husus ise henüz üzerinde hiç durulmamış ancak dikkat çekmek istediğimiz önemli bir konudur.

KAYNAKÇA

- Ayvazoğlu, B. (2021). *Edebiyatın Çanakkale'yle imtihanı – Arıburnu ve Seddülbahir'de on gün*. Kapı Yayınları.
- Bora, T. (2017). *Türk sağının üç hâli “İnşa döneminde Türk millî kimliği”*. İletişim Yayınları.
- Cenap Şehabettin (1333). *Hatırât-ı harbiye. Harp Mecmuası*, 2(21), 322-327.
- Cezar, M. (2021). *Mufassal Osmanlı Tarihi II*. Ankara: TTK.
- Dede, K. (2021). *Edebiyatın ulusu ulusun edebiyatı – erken Cumhuriyet Dönemi'nde ulus inşası ve roman*. Nika Yayınevi.
- Durmuş, M. (2020). *Ömer Seyfettin'in anlatılarında kendilik bilinci ve öteki*. Fenomen Yayınları.
- Enginün, İ. (2023). *Savaş ve edebiyat*. Dergâh Yayınları.
- Falih Rıfki, (2006). *Çanakkale için. Çanakkale 18 Mart 1915 – ‘Yeni Mecmûa'nın nüsha-i fevkalâdesi* (s. 368). e Yayınları.
- Hüseyin Cahit (2006). *5 mart muzafferiyetinin sene-i devriyesi münasebetiyle. Çanakkale 18 Mart 1915 – ‘Yeni Mecmûa'nın nüsha-i fevkalâdesi* (s. 364-365). e Yayınları.

- Koroğlu, E. (2016). *Türk edebiyatı ve birinci dünya savaşı 1914-1918 propagandadan millî kimlik inşasına*. İletişim Yayınları.
- Ömer Seyfettin (2015). *Bütün hikâyeleri* (Nazım Hikmet Polat, Haz.). Yapı Kredi Yayınları.
- Ömer Seyfettin (2018). *Bütün nesirleri* (Nazım Hikmet Polat, Haz.). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Raif Necdet (2006). Vatan'a hitâb. *Çanakkale 18 Mart 1915 – 'Yeni Mecmûa'nın nüsha-i fevkalâdesi* (s. 117-119). e Yayınları.
- Selim Sırrı (2006). Tuhaf tesadüf. *Çanakkale 18 Mart 1915 – 'Yeni Mecmûa'nın nüsha-i fevkalâdesi* (s. 366-367). e Yayınları.
- Turna, M. (2020). Makale ve günlüklerinden hareketle Ömer Seyfettin'in görüşleri üzerine bir değerlendirme. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 22, 122-157.
- Turna, M. (2019). Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde sosyal meselelere yöneltilen dikkat. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(2), 276-289.
- Yunus Nadi (2006). Çanakkale müdafaası. *Çanakkale 18 Mart 1915 – 'Yeni Mecmûa'nın nüsha-i fevkalâdesi* (s. 168-171). e Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

Nationalism, which emerged in the West in the 18th century, turned into one of the fundamental issues of the Ottoman Empire a century later. Intellectuals try to get rid of the difficult situation of the state, which is in the process of disintegration. In this process, the importance of acquiring a national identity is understood. Efforts are made to recover the social structure and establish national existence through literature. One after another, wars and the psychology of destruction have negatively affected society. During that period, society was reminded of its true self through various copyrighted works and periodicals. Artists write with the aim of organizing and raising awareness of the people facing extinction.

Ömer Seyfettin is one of those who made efforts to build national identity while moving away from the cosmopolitan structure. The artist, who tells the society about Turkish identity and current problems with his prose writings, plays a constructive role in this regard, especially with his fictional works. Çanakkale'den Sonra... is a story he wrote for this purpose. The story, which tells that the individual and the society, who were in search before the victory, changed in a positive way after winning the war, attracts attention with its structure that shows how literature is used in identity construction.

The hero, who was unhappy and anxious before the Battle of Gallipoli was won, represents the conscious but weak-willed type of person who had concerns about himself and society in the early 20th century. This type of person, who has lost his connection with sacredness and ideals, is restless. Ömer Seyfettin identifies the intellectuals who lost hope in the pessimistic environment of those years with the fictional hero. Intellectuals who have no expectations from the future are in a state of indifference. He doesn't care about himself or his lives. Especially the structure of a society that is shaken and has not found itself makes educated and cultured people think deeply about the future. The society was left under the multifaceted destruction of the war. This destruction is quite severe both in its economic and spiritual aspects. There is an identity crisis. People continue their lives but function without knowing who they are or what they will serve. There is no sense of belonging. No one has any ambitions or ideals. Under these conditions, the arrival of the Çanakkale Victory causes a shake-up in everyone. While the author describes the psychological recovery that the individual experiences with the society after the victory, the main idea is the enthusiasm created by uniting around an ideal level of identity and the energy provided by the feeling of being ourselves. In his story, he associates objects and places with mood using subtle symbolism. The story, as a fictional projection of reality, reveals what it means to have personality and identity and the therapeutic power of literature in this regard. In this context, the story Çanakkale'den Sonra... is a concrete example of the construction of national identity through literature.

Transforming crowds into a nation requires time and effort. Ömer Seyfettin is one of the pioneers of this endeavor. It can be argued that much of his writing served the cause of transforming a cosmopolitan geography into a homeland and a distorted demographic into a nation. In this respect, Ömer Seyfettin can be considered one of our canonical writers. Canons are credible for what they evoke. Canonical works unite society around shared values. High-quality works that add strength and dynamism to a nation's spiritual arteries—such as aesthetics, history, art, and culture—are included in the canon. Therefore, it should be stated that Ömer Seyfettin, with his works that constitute national memory, is an artist worthy of being included in this list.

Finally, it should be noted that the story, in one aspect, offers a kind of sociology of war. The author, himself an officer, is aware of the importance of highlighting the sense of belonging against the risk of being swallowed up and erased from history. It is a sociological fact that officers play an active role in the construction of the concepts of homeland, state, and nation. Considering that Ömer Seyfettin was both an officer and a writer, it may be possible to evaluate his work more accurately from a socio-political perspective, and to assess all his works more soundly and comprehensively from the perspective of the sociology of literature. This is an important point that has not yet been addressed, but which we wish to draw attention to.